

Četvrto poglavlje – Doživljavanje drugih

Uvod

Ova slika prikazuje djevojčicu koja gleda dječaka kroz povećalo. Slika koju stvara povećalo je slična ali ne i identična dječaku u stvarnosti. Dječak ne zna kako izgleda njegova slika. Može biti kriva ili prava, može čak pokazivati više pojedinosti nego što je dječak svjestan ili više nego što bi on to želio. Oboje su nasmiješeni, stoga razlike između percepcije i stvarnosti ne predstavlja problem. Djevojčica se smiješi slici, a ne samom dječaku.

Svi mi koristimo naše povećalo kada posmatramo druge ljude i zabilježimo tu sliku u našoj memoriji. Donosimo sudove o drugima na osnovu tih mentalnih slika. Takve slike su sirovi materijal iz kojeg stvaramo stereotipe. Svi se oslanjamo na takvo pojednostavljivanje složenog svijeta koji niko od nas u potpunosti ne razumije. Ukoliko stereotipi postanu predrasude, pogotovo one negativne, onda te predrasude mogu izazvati razdor i neprijateljstvo u društvu.

Zadaci u ovom poglavlju pomažu učenicima da postanu svjesni svojih percepcija i predrasuda o drugima, da kritički razmišljaju o njima i da ih ispravljaju, ukoliko je potrebno. Stoga se ovo poglavlje usredotočuje na socijalnu dimenziju demokratije i ljudskih prava. Naše zajedničke percepcije, predrasude i načini interakcije jednih s drugima pružaju osnovu u kojoj se demokratija i ljudska prava moraju ukorijeniti. Nije dovoljno demokratiju i ljudska prava uvesti kao princip vlasti i ustava, njihovi sociološki i kulturološki korijeni su jednako važni.

Općenito, učenici bi trebali razumjeti funkciju stereotipa prilikom smanjivanja složenosti naših društava i svijeta u kojem živimo. Također, moraju razumjeti da stereotipi mogu postati opasni, sijući sjeme neprijateljstva u društvu. Ovo se naročito može desiti kada upoznajemo strane ljude koji pobuđuju strah. Obrazovanje pomaže ljudima da prepoznaju predrasude i pogrešne stereotipe i da ih ispravljaju.

Stariji učenici također mogu razumjeti da naše percepcije i predrasude u konačnici mogu doprinijeti kulturi koja podupire ili potkopava demokratiju i ljudska prava u zajednici, Doslovno, demokratija počinje sa mnom i s tobom.

Zadatak 4.1. – Svi različiti, svi jednaki

Obrazovni ciljevi	Učenici uče kako upoznati i prihvatiti druge u svojoj grupi. Učenici otkrivaju šta imaju zajedničko a da toga nisu bili ni svjesni. Učenici postaju svjesni različitih stavova i praksi.
Resursi	Komadić krede ili užeta kako bi se na podu napravila ravna linija.

Postupak

1. Nastavnik nabraja jednu po jednu od niza karakteristika. Čim se spomene neka karakteristika, oni koji smatraju da je imaju odmah prelaze preko crte.

Primjeri: Svi oni koji ...

- nose farmerke
- imaju plave oči
- su stariji
- su posjetili druge zemlje u Evropi
- redovno čitaju novine
- su bili predmet diskriminacije
- imaju predrasude itd.

Od učenika se može tražiti da predlože neke karakteristike, ali nastavnik mora biti svjestan onih karakteristika koje su osjetljive.

2. Učenici razmatraju sljedeća pitanja:
  - Da li se iko našao u grupi s nekim za kojeg je smatrao da nema ništa zajedničko s njim?
  - Kakav je osjećaj biti dio velike grupe?
  - Kakav je osjećaj biti sam?

Varijacija

Čim se spomene neka karakteristika, učenici počinju formirati grupe osoba sa istim karakteristikama. Kratko ostaju zajedno kako bi raspravljali šta imaju zajedničko. Na primjer, govore o stvarima koje se tiču preferencija i ponašanja.

Vježba 4.2. - Različitost

Obrazovni ciljevi

Učenici doživljavaju razliku i razumiju da je različitost ukorijenjena u društvenim strukturama.

Doživljavanje razlike je od izuzetne važnosti u adolescenciji. Mladi ljudi žele privući pažnju na sebe, žele da ih odrasli uvažavaju i da ih drugi poštuju. Važan dio formiranja identiteta u adolescenciji je odvajanje od odraslih, posebno roditelja.

Učenici razumiju da postoje mnoge biološke različitosti koje niko ne može u potpunosti identificirati. Na primjer, nemoguće je tvrditi da je jedan oblik inteligencije superiorniji od drugog. Razlike koje su ljudima bitne duboko su ukorijenjene u društvu – na primjer razlike na osnovu vrijednosti, socijalnog statusa ili socijalne promjene. U razredima u kojim učenici pripadaju kulturološkim manjinama, ovo je dobra prilika da se prikazuju u nediskriminirajućem kontekstu.

Resursi

Veliki list papira.

Postupak

1. Na veliki list papira nastavnik zapisuje što je moguće više vrsta razlika među ljudima.
2. Razred se dijeli u četiri grupe. Svaka grupa sastavlja listu određenih vrsta različitosti:
  - fizičke razlike
  - psihološke razlike
  - sociološke razlike
  - kulturološke razlike.
3. Analiza: učenici razmišljaju o razlikama među ljudima :
  - "Shvatam da znam ...
  - ... ali sam naučio ...
  - Najviše me iznenadilo ..."

Dodatak

Nastavnik objašnjava zašto su ljudska bića i slična i različita.

Učenici u pismenoj formi zamišljaju dvije situacije u kojima je teško iskusiti različitost. O ovome se potom može razgovarati sa cijelim razredom.

Vježba 4.3. – Tačno i netačno

Obrazovni ciljevi

Učenici postaju svjesni stereotipa i kritički razmišljaju o njima. Razumiju da nam pojednostavljivanje i stereotipi pomažu sa se nosimo sa složenim svijetom u kojem živimo.

Učenici razvijaju svoje sposobnosti kako bi donosili sudove i odluke. Na taj način oni se potiču na kritičko razmišljanje.

Resursi

Stolovi i stolice se moraju ukloniti iz učionice. Prostori za „tačno“ i „netačno“ nalaze se u suprotnim ćoškovima razreda.

Postupak

1. Učenici stoje u sredini sobe. Nastavnik čita liste sa tačnim i netačnim tvrdnjama o ženama, muškarcima, raznim nacijama itd.
Kada nastavnik pročita tvrdnju, učenici idu u jedan ili drugi ćošak učionice zavisno od toga smatraju li određenu tvrdnju tačnom ili netačnom.
Učenici koje nemaju stav ostaju u sredini.
2. Nastavnik poziva učenike da objasne svoj izbor.
Nastavnik pruža tačan odgovor. Izuzetno je važno da se ne propusti ovaj korak.
3. Učenici se očituju o nastavnikovom odgovoru. Nastavnik ih potiče da objasne na koji način su doživjeli druge, pogotovo ako su se njihove percepcije pokazale netačnima.

Dodatak

Učenici analiziraju na koji se način mediji nose s pitanjima manjina, spolova, nasilja, itd. Identificiraju primjere stereotipa, predrasuda, površnosti ili temeljitosti i istraživačkog novinarstva. Učenici pokušavaju ispraviti informacije koje smatraju netačnim ili nepotpunim.

Vježba 4.4. – Prvi utisci

Obrazovni ciljevi

Učenici su sposobni identificirati stereotipe i postaju svjesni različitosti utisaka i percepcija koje ljudi imaju jedni o drugima.

Resursi

Učenici vježbaju aktivno slušanje i uče poštivati druge.

Fotografije ljudi koje mogu u učenicima pobuditi različite reakcije stavljaju se na veliki list papira (nastavnik bi trebao izabrati likove različite starosti, kultura, nacionalnosti, itd.).

Postupak

1. Učenici formiraju krug. Nastavnik svakom učeniku daje list papira.
2. Nastavnik traži od svakog učenika da pogleda u svoju fotografiju:
  - "Vidim ..."
  - "Smatram ..."
  - "Osjećam ..."
3. Učenici zapisuju svoje prve utiske na donji dio stranice. Savijaju donji dio papira kako bi sakrili odgovor te dodaju list osobi koja im je s lijeve strane.
4. Ovo traje sve dok listovi prođu cijeli krug.
5. Učenici porede svoje prve utiske:
  - Na koji način su vaši prvi utisci slični ili različiti?
  - Šta ste odmah primijetili?
  - Koje aspekte ličnosti niste primijetili, zašto?
  - Što ste o otkrili o sebi prilikom ove aktivnosti?

Dodatak

Ovaj zadatak može se provesti sa vrlo malim brojem fotografija, ili samo sa jednom fotografijom, ili etnografskim video snimkom. Od svakog se učenika može tražiti da napiše svoje utiske na komad papira.

Nastavnik može dati neke podatke o drugim kulturama: hrana, muzika, struktura porodice i sl.

Vježba 4.5. – Svi imamo predrasude

Obrazovni ciljevi	U ovom zadatku učenici istražuju stereotipe i predrasude o drugim ljudima i manjinama. Otkrivaju percepcije o različitim manjinama Učenici postaju svjesni svojih ograničenja u toleranciji i svojih oprečnih sistema vrijednosti. Učenici se treniraju kako da razviju vještine aktivnog slušanja pri traženju argumenta.
Resursi	Jedna kopija spiska aktivnosti (scenarij) za svakog učenika.

Postupak

1. Svaki učenik dobiva jedan primjerak scenarija i čita ga u sebi.
2. Svaka osoba bira troje ljudi s kojima bi željela putovati, te još tri s kojima ne bi željela putovati.
3. Učenici formiraju grupe od četiri.
  - Upoređuju svoje lične izbore i odgovarajuće razloge za svoje izbore.
  - Pokušaju se usuglasiti oko liste sa tri stvari koje im se sviđaju i tri stvari koje im se ne sviđaju.
  - Biraju glasnogovornika za svoju grupu.
4. Svaka grupa predstavlja svoju listu poželjnih i nepoželjnih saputnika cijelom razredu, pritom iznoseći razloge za svoje izbore.

Nastavnik potiče diskusiju između iznesenih stavova, na primjer:
  - Koji su bili glavni faktori za donošenje odluke?
  - Ako se grupa nije usaglasila oko liste svojih izbora, zašto?
  - Koje stereotipe implicira lista putnika?
  - Odakle dolaze ove slike?
  - Kako bi ste se vi osjećali ako niko s vama ne bi htio putovati, na primjer?

Dodatak

Lista se može promijeniti zavisno od uzrasta i socijalnog porijekla učenika, ali svakako treba uključivati osobe koje predstavljaju manjinu koja se može lako prepoznati kao i one manjine koje nije lako prepoznati.

O manjinama i diskriminaciji se također može izučavati kroz književnost i istoriju.

Materijali

(vidjeti slijedeću stranicu)

Scenarij

Započeli ste dugo putovanje vozom koje će trajati nekoliko dana, a dijelite vagon za spavanje sa još troje drugih ljudi.

S kojima od sljedećih ljudi biste rado dijelili vagon za spavanje?

S kojim putnicima ne biste dijelili vagon za spavanje?

- pretili švicarski bankar
- talijanski DJ koji konzumira droge
- Afrikanac koji prodaje egzotične članke
- Rom koji je upravo izašao iz zatvora
- Njemica feministkinja *rock* pjevačica
- Homoseksualac student iz Švedske
- mlada Rumunka sa djetetom
- pijani engleski *skinhead*
- HIV pozitivna prostitutka
- jako siromašna izbjeglica
- naoružani strani vojnik
- mlada žena koja govori samo francuski jezik

Vježba 4.6. – Svi smo ravnopravni, ali neki su ravnopravniji od ostalih

Obrazovni ciljevi	Učenici identificiraju i analiziraju razloge i motive za diskriminaciju drugih. Ova vježba se usredotočuje na način kako socioekonomski faktori utiču na mogućnost društvenog uspjeha.
Resursi	Veliki debeli list papir i markeri.

Postupak

1. Nastavnik dijeli učenike u grupe koje nemaju više od šest učenika. Grupe moraju imati paran broj članova. Svaka grupa dobiva list papira i marker.
2. Nastavnik pita polovicu grupe da nacrtaju karikaturu društvenog pobjednika, a drugi dio grupe da napravi karikaturu gubitnika.
3. Nastavnik traži od grupa da naprave listu karakteristika svojih modela: socioekonomski nivo, profesija, spol, etnička grupa, zabavne aktivnosti, izbor odjeće, izgled, način života, izgled domaćinstva, potrošačke navike.
4. Nastavnik traži od grupa da razmijene svoje karikature i da ih protumače.
5. Crteži se izlažu na zidu. Svaka grupa mora cijelom razredu protumačiti svoje crteže.
6. „Umjetnici“ komentiraju svoje namjere. Objašnjavajući motive svojih crteža i efekte koji crteži imaju na posmatrača, od učenika se može očekivati da se dotaknu slijedećih pitanja:
  - Koje su glavne karakteristike uspjeha?
  - Koje su glavne karakteristike neuspjeha?
  - Koji su glavni faktori koji stvaraju razliku između uspjeha i neuspjeha?
  - Jesu li ljudi određenih grupacija zastupljeni?
  - Imaju li svi ljudi jednake šanse za uspjeh bez obzira na svoj socijalni položaj?

Dodatak

Koji su glavni razlozi za diskriminaciju, isključivanje ljudi iz društva, na osnovu kulture, porijekla, seksualnog ponašanja, jezika i sl.?

Koji su razlozi za nejednakost među ljudima? Da li je jednakost moguća, poželjna, ili ne?

Vježba 4.7. - Turisti

Obrazovni ciljevi	Ova vježba simulira sukob kultura i omogućava učenicima da posmatraju stereotipe koje uvode u ovu predstavu. Ova vježba pomoći će učenicima da postanu svjesni sukoba u takvim situacijama. Vježba omogućava učenicima više perspektiva „stavljanjem u tuđu kožu.“
Resursi	Učenici razvijaju svoje komunikacijske vještine. Komad papira ili karton, flomasteri u boji, ako je moguće, neka turistička oprema, npr. kamera.

Postupak

Napomena oko metode

Idealan način bio bi da se radi s dva različita razreda, svaki sa svojim nastavnikom kao vođom. Uloga dva nastavnika je da podsjećaju učenike na instrukcije i karakteristike njihovih grupa: „turisti“ i „Xovi“.

1. Dvije grupe susreću se u učionicama. Imaju 15 minuta da stvore kontekst u kojem će djelovati te da se pripreme za svoje uloge.
Turisti zapisuju informacije o svojoj zemlji, razvijaju svoja očekivanja za put i pripremaju opremu koju će imati na svom putovanju, npr. kamera, mobilni telefon, novčanice u stranoj valuti. Ako nemaju pri ruci te predmete, onda ih mogu predstaviti pomoću crteža.
„Xovi“ definiraju svoju kulturu: porodičnu strukturu, privredu, vrste zanata, odjeće i domaćinstva. „Xovi“ moraju biti „primitivni“ koliko god je to moguće. Sami sebi nadijevaju ime.
Kulturološki elementi moraju biti homogeni. Mogu se simbolizirati pomoću crteža.
2. Ova aktivnost može se odvijati za vrijeme školskog časa.
Dvoje turista, prilikom kupovine suvenira i slikanja znamenitosti, susreću članove „Xova“.
Vraćaju se svojoj grupi i pričaju o svom iskustvu. Opisuju šta su primijetili o čudnoj kulturi „Xova“.
„Xovi“ dijele svoje utiske o prvom sastanku s turistima, iznoseći svoje utiske o stavu turista.
3. Turisti su preplavili zemlju „Xova“, koji ne žele mijenjati svoje navike.
4. Dvije grupe se sastaju radi razmjene povratnih informacija:
  - Kako se turisti osjećaju?
  - Kako se „Xovi“ osjećaju?
  - Što „Xovi“ misle o turistima?
  - Što turisti misle o „Xovima“?
  - Turisti objašnjavaju šta im to smeta u ponašanju „Xova“.
  - „Xovi“ objašnjavaju zašto im smeta ponašanje turista.
  - Prema turistima, šta su „Xovi“ mogli učiniti da bi kontakt s turistima bio ugodniji?
  - Prema „Xovima“, šta su turisti mogli učiniti da budu manje nametljivi?
  - U slučaju da se morate vratiti u zemlju „Xova“. šta biste trebali znati kako bi vaše ponašanje bilo primjerenije?

Dodatak

Učenici intervjuiraju pripadnike svoje zajednice koji su posjetili druge zemlje ili ih pozovu da na času pred razredom iznesu svoja iskustva prilikom susreta s ljudima koji imaju različito kulturološko porijeklo.

Varijacija

Učenici zamišljaju idealno društvo i ukazuju na značajne razlike u odnosu na vlastitu kulturu.

Vježba 4.8. - Globingo: "Ljudsko biće je dio cijelog svijeta".

Obrazovni ciljevi	Svrha ove igre je pokazati da je čovjek dio cijelog svijeta.
Resursi	List s <i>bingo</i> kvadratićima za svakog učenika. List s pitanjima. Pitanja za grupnu raspravu.

Postupak

1. Učenici ispunjavaju kvadratiće prema postavljenim pitanjima. Svaki kvadratić ima dvije crte: jednu za ime, drugu za zemlju. Za svaki kvadratić bi trebali pokušati pronaći ime jednog od svojih razrednih drugova, i ime zemlje koje odgovara.

Postoje razna pitanja koja se mogu postaviti. Obično je potrebno od A do L, ali možete dodati i druga, iako je učenicima dozvoljeno da koriste ime svoga razrednog druga samo jednom. U suprotnom mogu precrtati jedan kvadratić i ne mogu dobiti „bingo“ za taj red.
2. Nakon igre, može se odvijati grupna rasprava. Učenici mogu otkriti da je migracija nešto normalno u svakoj porodici i i naciji. Razgovarat će o globalnoj situaciji i svijetu kao mreži.

Materijali za nastavnike

Pitanja: pronađite nekoga u sobi ko je ...

- putovao u neku stranu zemlju
- ima prijatelja s kojim se dopisuje u stranoj zemlji
- uči strani jezik
- ima rodbinu u stranoj zemlji
- uživa u muzici strane zemlje
- pomogao posjetiocu koji dolazi iz strane zemlje
- uživa jesti hranu iz strane zemlje
- ima auto koji je proizveden u stranoj zemlji
- živi u kući u kojoj se govori više jezika
- ima rođaka koji se rodio u stranoj zemlji
- čitao u dnevnim novinama priču o stranoj zemlji
- nedavno je razgovarao s nekim ko je živio u stranoj zemlji
- nedavno je naučio nešto o stranoj zemlji na televiziji.

Pitanja za grupnu raspravu

1. Šta ste naučili jedni o drugima u ovom postupku?
2. Šta je najzanimljivija stvar koju ste naučili o svojim kolegama?
3. Šta vam igra govori o našem svijetu?

Materija za učenike: *Bingo list*

A ime: zemlja:	B ime: zemlja:	C ime: zemlja:	D ime: zemlja:
E ime: zemlja:	F ime: zemlja:	G ime: zemlja:	H ime: zemlja:
I ime: zemlja:	J ime: zemlja:	K ime: zemlja:	L ime: zemlja: